

VIERAILUT SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON YKSIKÖISSÄ KORONAVIRUSEPIDEMIAN AIKANA

Perustelut

Sairaalahoito

Sairaalahoidon osalta yksikön johtajan päätös vierailukiellosta vaikuttaa toimineen tarkoituksensa mukaisesti tartuntojen rajoittamisessa. Käytännössä paikoin linjausta on noudatettu erittäin tiukasti, minkä vuoksi mm. STM:n ohjeessa 15.5.2020 on painotettu vierailujen inhimillistä tarveharkintaa saattohoidossa ja kriittisesti sairaiden hoidossa. Tartuntatilanteen rauhoittuessa keskustelu kiellon haittavaikutuksista on lisääntynyt. Sairaalahoidossa oleville läheisten puute voi vaikuttaa kielteisesti toipumiseen ja asia on nyt mittavampi, kun myös kiireetöntä toimintaa on useissa sairaaloissa aloitettu uudelleen. Omaiset osallistuvat myös potilaiden omahoidon suunnitteluun ja toteutukseen, jolloin heidän läsnäolonsa on tärkeää.

Toimintayksikön tulee toimia tartuntatautilain 17§ mukaisesti eli johtajalla on vastuu tartuntatautilain mukaisesta toiminnasta, mikä sisältää myös mahdollisen vierailukiellon asettamisen. Toimintayksikön johtajan on käytettävä apunaan tartuntatautien torjuntaan perehtyneitä terveydenhuollon ammattihenkilöitä ja sovitettava toimintansa yhteen kunnan tai kuntayhtymän toteuttamien toimien sekä valtakunnallisten hoitoon liittyvien infektioiden torjuntaohjelmien kanssa.

Toimintayksikkö vastaa käytännön järjestelyistään ja esimerkiksi suojainten käytöstä ja tapaamispaikoista mukaan lukien ulkotilojen käyttö.

Asiasta on keskusteltu sairaanhoitopiirien ja suurten kaupunkien sairaaloiden johtajien kanssa 3.6.2020. Kentän edustajat kannattavat alueellista harkintaa tartuntatilanteen mukaan. Ministeriön valmistelussa on todettu, että tarkkaa ohjetta tartuntamääristä alueella suhteessa vierailuihin ei ole syytä antaa, vaan voidaan edetä tapauskohtaisella harkinnalla, pidättyväisellä linjalla.

Ympäri vuorokautisen hoidon toimintayksiköt

Koronavirus tarttuu pääasiassa pisaratartuntana, ihmisestä toiseen lähikontaktissa. Tartunnan saanut voi levittää virusta jopa parin vuorokauden ajan ennen oireiden alkamista. Siksi lähikontaktien välttäminen ja supistaminen mahdollisimman vähäisiksi ovat tartunnan torjuntakeinoja, jolle ei ole yhtä tehokkaita vaihtoehtoja. Tavoitteena on jokaisen yksittäisen asiakkaan suojaaminen tartunnalta ja myös asiakasturvallisuuden varmistaminen yleisesti.

Epidemian leviäminen riskiryhmien asumispalveluyksiköissä on yhä merkittävä riski. Rajoittamalla ympärivuorokautisen hoidon yksiköissä käyvien henkilöiden määrää suojataan riskiryhmiin kuuluvien ihmisten henkeä ja terveyttä, joille tauti voi käytettävissä olevien tietojen perusteella olla hyvin vakava. Covid-19-infektio on yleisvaarallinen tartuntatauti, jonka tiedetään olevan vaarallinen erityisesti iäkkäille ja

muille riskiryhmiin kuuluville ihmisille. Korkea ikä sinänsä on riskitekijä koronavirustartunnalle riippumatta siitä, mikä on henkilön toimintakyky tai onko hänellä pitkäaikaissairauksia, koska vastustuskyky heikkenee iän myötä. Lähes puolet tautiin menehtyneistä on ollut asiakkaana sosiaalihuollon ympärivuorokautisessa asumispalveluyksikössä.

Vierailukiello yhdistettynä muiden toimenpiteiden kanssa on toiminut tarkoituksensa mukaisesti tartuntojen rajoittamisessa. Koronavirusepidemian saaminen kansainvälisesti vertaillen hyvään hallintaan osoittaa, että Suomen koronavirusstrategiaan kuuluneet linjaukset, ohjeet ja vahvat suositukset ovat olleet välttämättömiä tämän tarkoituksen saavuttamiseksi tehokkaasti erityisesti riskiryhmien suojaamisessa. Suomessa covid-19-tautiin on sairastunut ja kuollut paljon vähemmän iäkkäitä henkilöitä kuin esimerkiksi Ruotsissa. Tautiin liittyviä kuolemia on Suomessa raportoitu 326 ja kuolleiden mediaani-ikä on 84 vuotta. Jos koronaan olisi Suomessa kuollut suhteessa väestöön yhtä monta ihmistä kuin Ruotsissa, olisi Suomessa kuolleita 70 vuotta täyttäneitä yli 2400. Tilastovertailuissa Suomessa ei ole havaittu keväällä 2020 ylikuolleisuutta verrattuna tavalliseen kevääseen.

Julkisen vallan on turvattava asiakkaan hengen ja terveyden suojaaminen kaikin käytettävissä olevin riittävin keinoin ja perustettava päätöksenteko parhaaseen saatavilla olevaan tietoon. Toimintayksikön johtajan tekemä päätös vierailukiellosta perustuu tartuntatautilain 17 §:n, jonka mukaan terveydenhuollon ja toimintayksikön on torjuttava suunnitelmallisesti hoitoon liittyviä infektioita. Toimintayksikön johtajalla on lakiin perustuva velvollisuus toimia mainitun säännöksen edellyttämällä tavalla. Kuten kaikessa tosiasiallisessa hallintotoiminnassa, on myös annettujen vierailukieltojen toimeenpanossa noudatettava hallinto-oikeudellista suhteellisuusperiaatetta, eli oikeasuhtaisuutta kieltojen tarkoituksen saavuttamiseen nähden. Kiellon ulottuvuutta ja käytännön järjestämistä on jatkuvasti tarkasteltava ja tarvittaessa muutettava. Asukkailla on koko ajan oikeus tarpeen mukaisiin palveluihin, ja tarve voi tällaisessa tilanteessa muuttua, jolloin myös palveluja on muutettava. Kiellot eivät näin ollen voi olla kategorisia, vaan niiden on mahdollistettava tapauskohtainen harkinta. Erityisesti tämä on huomioitava saattohoitotilanteissa niitä koskevan ohjeistuksen mukaisesti.

Vierailukiello ei sinällään rajoita asiakkaan oikeutta liikkua. Kiellolla rajoitetaan omaisten ja muiden yksikön ulkopuolisten henkilöiden vapaata pääsyä yksikköön. Ulkopuolisilla ei välttämättä muutoinkaan ole rajatonta oikeutta kulkea yksikössä. Oikeudelliselta luonteeltaan vierailukiellot eivät ole sitovia niin, että pelkästään niihin perustuen voitaisiin estää sisäänpääsy yksikköön. Toimintayksikön johtajan antaman ohjeistuksen ja siihen perustuvien yksikön toimintakäytäntöjen tavoitteen eli iäkkäiden ja muiden riskiryhmiin kuuluvien henkilöiden tartunnalta suojaamisen vuoksi on tärkeää, että ohjeita ja toimintakäytäntöjä noudatetaan yhteisymmärryksessä asukkaiden ja omaisten kanssa.

Taustaa

Valtioneuvoston linjaukset

Valtioneuvosto linjasi 16.3.2020 ulkopuolisten henkilöiden vierailujen rajoittamisesta iäkkäiden ja muiden riskiryhmien asumispalveluyksiköissä ja hoitolaitoksissa pois lukien tapauskohtaisesti arvioiden kriittisesti sairaiden ja saattohoidossa olevien oireettomat

läheiset. Valtioneuvosto totesi periaatepäätöksessään 6.5.2020 rajoitusten vierailuista sosiaali- ja terveydenhuollon toimintayksiköissä olevan voimassa toistaiseksi ja asiaa tarkasteltavan seuraavan kerran kesäkuun loppuun mennessä. Turvallisten sosiaalisten kontaktien mahdollistamiseksi edistetään uusia käytäntöjä esimerkiksi hoivayksiköissä.

Valtioneuvoston periaatepäätöksessä 6.5.2020 on kirjattu, että vierailut sosiaali- ja terveydenhuollon toimintayksiköissä on rajoitettu tartuntatautilain 17 §:n nojalla yksikön omin päätöksin.

Periaatepäätökseen mukaan kohonneen tartuntariskin omaavien ryhmien suojaamiseksi tulee ohjeistaa käytännöistä, joilla asiakas- ja potilasturvallisuutta parannetaan ja ylläpidetään esimerkiksi edistämällä uusia käytäntöjä turvallisten sosiaalisten kontaktien mahdollistamiseksi hoivayksiköissä. Suositusluonteisia ohjeita ylläpidetään ja tarkistetaan siten, että niillä edelleen tehostetusti suojataan väestöä tartunnalta ja samalla tunnistetaan heidän muiden perus- ja ihmisoikeuksiensa kunnioittamisen, toimintakykynsä turvaamisen sekä sosiaalisten ja taloudellisten tarpeidensa asettamat vaatimukset.

Sosiaali- ja terveysministeriön ohjeet

Sosiaali- ja terveysministeriö on 20.3.2020 antamassaan ohjeessa poikkeustilan huomioimisesta perustason sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen toiminnassa kehottanut erityisenä torjuntatoimenpiteenä kuntia ohjeistamaan alueensa ympärivuorokautisen hoidon yksikköjen johtajat asettamaan yksiköihin muita kuin välttämättömiä vierailuja koskeva vierailukiello. Mainittu ohje on päivitetty 16.4.2020 annetulla ohjeella ja sitä on tarkoitus edelleen lähiaikoina päivittää.

Vierailukiellon piiriin eivät kuulu asiakkaalle myönnettyä palvelua antavat henkilöt kuten esimerkiksi kuntoutustyöntekijät tai henkilökohtaiset avustajat. Vierailukiello ei myöskään koske asiakkaan liikkumista yksiköstä ulos. Henkilön liikkumista voidaan rajoittaa vain tartuntatautilain eristämistä tai karanteenia koskevien päätösten nojalla.

Sosiaali- ja terveysministeriön 15.5.2020 antamassa ympärivuorokautista hoitoa koskevassa ohjeessa kuntia, kuntayhtymiä ja toimintayksiköitä on ohjattu ottamaan käyttöön toimintakäytänteitä, jotka mahdollistavat kasvokkaiset tapaamiset turvallisesti läheisten kanssa, vaikka vierailut yksiköissä sisällä on pääsääntöisesti kielletty. Ohjeessa on todettu, että vierailukiello ei koske asiakkaille välttämättömän kuntoutuksen toteuttamiseksi tarvittavia ammattilaisia, kuten fysio- ja toimintaterapeutteja. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos on kerännyt sivuilleen hyviä käytäntöjä tapaamisten toteuttamiseksi.